

Marie Majerová – Bruno

Do české rodiny Soukupových přijede před první světovou válkou na rok na „handl“ (na výměnu za jejich syna) německý chlapec Bruno z Ústí, z části země obydlené německy mluvícím obyvatelstvem, aby se zde naučil česky.

Němec brouk...

(...) Bruno se jen pomalu spřáteloval se svým okolím. Děti ho však už ochočily tak, že po nich opakoval všechno, co povídaly, a pokoušel se s nimi hovořit svou vlastní češtinou. Přesto jeho sdílnost zastavovala u dveří domova. Venku byl stále ještě ten starý nemluva. S dětmi z obce se nekamarádil, naopak, hledal příležitost, aby jim mohl projevit nepřátelství, hlavně tehdy, když ubližovaly Soukupovým dětem, jejichž silným ochráncem se rád projevoval. Tehdy se dovedl Bruno nasupit, že vypadal jako křížácký rytíř, bojující proti nevěřícím, jak o něm prohlásila Božena.

Jeho největším nepřítelem byl Klátil. Přestože byl o hodně větší než Bruno, neměl jeho sílu a málokdy v zápase zvítězil. Proto na Bruna raději útočil z dálky, pohazoval ho vším, co našel na ulici, ani kamení se nevyhýbal, a Bruno měl od jeho vrhů již několik modřin.

Ale Bruno projevoval rytířskou povahu. Jen jednou se bil úkladně, to na začátku svého pobytu v české vsi, když byl ještě všecek rozrušen změnou ve svém životě. Od těch dob si zakládal na tom, že se řídí všemi pravidly správného zápasu, třebaže to v něm leckdy vzdorně škubalo. Tu zablýskal po Klátilovi vzdorně černými duhovkami nebo se výhružně postavil do bojovného postoje. Věděl, že si Klátil netroufá s ním zápasit. Zato si na něj vymýšlel všelijaké úskoky a nadávky.

Pokřikoval na něj přes cestu nebo za rohem, aby mohl hned bezpečně zmizet: „Němec brouk, houby tlouk, schovával je pod klobouk.“

Bruno této nadávce poprvé nerozuměl, ale brzy postřehl, že je velmi potupná a že se týká jeho národnosti. Každá taková urážka se ho velice dotýkala, stával se zuřivým a nerozvažoval příliš, co dělá. Posměšek se brzy ujal a zanedlouho jej Bruno slyšel i z jiných úst než Klátilových. Jednou na něj spustili kluci usmrkánkové, nadběhli mu bázlivě, podobni štěňátkům, která se drze vyřítí ze vrat, napadající chodce, ale hned zbaběle couvnou, sehne-li se pro kámen. Bruno chvíli bedlivě poslouchal, co volají, pojednou porozuměl všemu a ruce se mu v kapsách zaťaly v pěst. Tvářil se však lhostejně a nechal usmrkánky, aby se mu přiblížili na dosah. Pak se rychle obrátil, chytil za kalhoty toho, který nestačil utéci, přehnul ho přes koleno a našupal mu s otcovskou přísností, vytrvalostí a chladností a nic nedbal pekelného rámusu, který klučik ztropil.

Kluk doma žaloval a dospělí se začali po Brunovi ohlížet s netajenou nevlídností. Výplata ovšem uličníkům nezavřela ústa, ale dráždila je, aby na Bruna volali právě to, co ho nejvíc zraňovalo. Byli jen trochu opatrnější, tato příhoda je naučila zůstat v uctivé vzdálenosti. Bruno chodil osamocen, neměl kamarády kromě Jirky a Míly Soukupových, a k jeho osamocenosti přispívalo, že nikdy nikoho nepozdravil, přestože paní Soukupová měla všechny děti k zdvořilosti. Všichni soudili podle Brunovy hrdě vztyčené hlavy a podle jeho podmračení, že je to chlapec pyšný a domýšlivý, snad i násilník. Nikdo si nedal práci, aby nahlédl pod tento drsný povrch, aby laskavým slovem zvedl tu zpupnou hlavu. Lidé se někdy spokojují zevnějškem svých bližních, nezajímají se obvykle o příčiny jejich špatných vlastností. Nikdo tedy nevěděl, co věděla Božena a paní Soukupová: že je Bruno hoch citlivého srdce, kterému se trochu stýská po domově a který je postrašen novým okolím, o němž neví, bude-li přátelské či nepřátelské.

Paní Soukupová také věděla, že je Bruno nedůvěřivý, protože jeho dosavadní učitelé byli němečtí vlastenci, a jeho nynější učitelé jsou vlastenci čeští. Škola, která ho měla učit životní moudrosti, ukazovala mu dvojí tvář, jedna se usmívala, druhá nenáviděla. Která byla ta pravá? Láska a nenávisť máty jeho mysl a ona se chvěla jako rozhoupané váhy. Na kterou stranu se přikloní? Měl milovat tyto nové lidi v českém kraji, nebo je měl nenávidět? Vždyť to byli Češi a německá škola ho učila do té chvíle, že Češi jsou nepřátelé Němců. Bruno snadno pochopil,

že je Klátíl nepřítel, ale jak mohl pokládat za své nepřátele Soukupovy, rodiče i děti, kteří k němu byli všichni tak laskaví? Dovedl se mračit na kluky, kteří se mu posmívali, ale nedovedl nenávidět své spolužáky ve třídě, kteří mu denně prokazovali plno úsluh, když něčemu nerozuměl nebo když něco potřeboval. A ostatní lidé z vesnice a v městě? Neviděl rozdíl mezi nimi a obyvateli Ústí. Byli tu chudí a bohatí, chudí někdy záviděli, báli se a někdy i podlízali a bohatí se nadouvali a panovali.

U Soukupů se žilo asi tak, jako se žilo u jeho rodičů, a jaký byl vůbec rozdíl mezi dětmi německými a českými? Bruno nevěděl, jak tomu rozumět, a proto se snažil, aby proplouval uprostřed všeho toho nevysvětlitelného a nepochopitelného aspoň do té chvíle, než se mu dostane řádného poučení. (...)

Kdo do tebe kamenem...

(...) Ten horký den však neskončil tak vesele, jak začal. Vedro sehnalo k rybníku všechny děti z vesnice. K večeru přicházeli i dospělí a na březích brzy nebylo místočko volné. Když se přihnul k rybníku Jan Klátíl, tu se zprvu prodíral v tlačenici koupaliště, ale pak mávl rukou a obešel rybník. Usadil se na vysokém břehu. Někteří jeho kamarádi mu šli v patách, jak ani jinak nedovedli, pokládajíce ho za svého vůdce. Domnívali se také, že co on dělá, je vždy dobré, a napodobili ho. Také na vysoký břeh šlo několik kluků za ním a svlékali se tam podle jeho příkladu. Do vody za ním si ovšem netroufali, protože žádný z nich nedovedl plavat. O Klátílovi nebylo známo, umí-li plavat, ale protože vešel do vody bez váhání, mysli všichni kluci, že jistě plavat dovede, jakož mu přičítali všechny znamenité vlastnosti a dovednosti. Klátíl by se byl rád tvářil jako plavec, a proto se položil na břicho a začal kopat nohama do vody. Držel se přitom rukama kamení. Díval se důležitě, myl si hlavu jako dospělý a podrbával se na zádech, mhouře oči, jak to viděl u starých lidí. Kolem něho se rozmachovali plavci pažemi, čeřili vodu na drobné vlnky. Přihnul se sem velký Machota, roz dováděný ze vztekandy s ostatními plavci, a nepřemýšleje dlouho, dal Klátílovi řádného „pasáka“.

Klátíl v té chvíli ztratil půdu pod nohama. Na tomto břehu bylo velmi srážno a dva kroky byla již hlubina. Výrostek se zachytil ještě chvíli bahna, ale nad vodu se vynořila jeho vyděšená tvář i ústa, sešklebená strachem.

„Po...móóc!“ zakvičel nesvým hlasem a zase se potopil.

„Kluci, cožpak Klátíl neplave?“

„Já nevím, já myslím, že plave, koukej, on se ztratil... už ho není vidět, bubliny jdou z vody... Kluci, skočte za ním!“

Machota však, místo aby hledal kamaráda, utekl se svým špatným svědomím na opačný konec rybníka. Klátílova družina spustila veliký řev, který nemohl zůstat nepozorován.

Hnali se sem naháči malí i velcí, přiběhl i Bruno.

„Co se stalo?“

„Tady zmizel pod vodou Klátíl,“ řekli nejistě.

Bruno udělal skok – a už byl ve vodě, už byl pod vodou, vynořil se, nadýchal se vzduchu, opět se potopil, marně.

Vlasy se mu přilepily k čelu jako černý, mokrý hřebínek, z nosu mu tekla voda crčkem a také z uší, kdykoliv se vynořil. Lapal po dechu, pak si musil odpočinout na břehu a potopil se zase na jiném místě.

Neslyšel a neviděl, celý se soustředil do vodních hlubin. A tu nenadále, před očima všech lidí, kteří byli toho dne u rybníka, vyplula nad hladinu vedle hlavy Brunovy zsinalá hlava Klátílova s očima zavřenýma, bez vlády, naznak.

Teď našel Bruno již dosti pomahačů, kteří mu podávali ruce, pomohli mu vytáhnout Klátíla z vody a kteří z utonulce honem „vylévali“ vodu a začali mu pohybovat pažemi, aby způsobili umělé dýchání. Členové místního záchranného sboru hasičského, kterých se pár sběhlo, znali samaritská pravidla při záchraně utonulých, a tak byl Klátíl za hodinu vrácen životu. Bruno již při tom nebyl. Soukupovy děti odešly hned, jakmile se Klátíla ujali dospělí.

- 1) Proč byl Bruno u Soukupových?
- 2) Učil se jen jazyk?
- 3) Jaký byl? Jak se cítil?
- 4) Jak se k němu chovali Soukupovi? Jak ostatní?
- 5) Kdo byl jeho největší nepřítel? Jaký byl?
- 6) Proč se Češi a Němci neměli rádi? Proč se různé národy nemají rády?
- 7) Je to správné? K čemu nenávist vede?
- 8) Převyprávěj událost u rybníka a zhodnoť, kdo udělal chybu a kdo jak se zachoval.
- 9) Kniha je ukázkou, co četly děti dříve (vyšla v roce 1930, četla se ještě v 80. letech 20. st.). Čím je pro dnešní dobu přínosná? Co je jejím záporem? (proč upadá v zapomnění?)
- 10) Je to příběh pro děti psaný dětskýma očima?

Řešení:

- 1) Aby se naučil jazyk a seznámil s českým prostředím.
- 2) Ne, důležitou součástí bylo zjištění, že není rozdíl mezi Němci a Čechy, že vzájemná nenávist je nesmyslná.
- 3) Cítil se osamělý. Byl citlivý, hodný, ochranářský, hrdý, ale uzavřený. Byl kladným hrdinou.
- 4) Soukupovi se k němu chovali velmi hezky, jako ke svému. Dospělí ho posuzovali podle národnosti a chování, ale už se nesnažili ho blíže poznat a dovědět se, proč se tak chová. Nechovali se k němu hezky. Děti ve vsi mu ubližovaly, děti ve škole pomáhaly.
- 5) Jan Klátil – hloupý, zbabělý, zákeřný.
- 6) Často z neznalosti, ze závisti... Děti nenáviděly, protože se to naučily od dospělých.
- 7) Není, vede to k nenávisti, násilí, k válkám...
- 8) Chybu udělal Klátil – lezl do hloubky, když neuměl plavat, Machota a ostatní plavci, kteří mu nepomohli, ostatní děti ne – neuměly plavat, nelezly do vody, ale taky nemohly jít zachraňovat; Machota zbaběle utekl, děti volaly o pomoc, Bruno, který měl důvod Klátíla nenávidět, mu pomohl.
- 9) Přínosná tématem, příkladem chování, záporem – je moc popisná, není postavená na zápletku, chybí rozhovory, třeba příhoda s utopeným Klátilem je jen jednou příhodou z řady, nemá výrazné vyřešení či nějakou podstatnou návaznost...
- 10) Je to kniha o dětech psaná očima dospělých.